

afegeix només una cita d'un «Fènix Català» que no sé d'on és i sembla poc antic. — 2 De *cota* «nuque» ja llegim un cas en *Flamenca*: «le malastrucs malaüratz / grata lo suc [‘el cim del cap, la curolla’], grata la *cota*, leva-l braire, tira la bota / ---», v. 1259. Modernament *cota* a Niça. I el diminutiu *coutet* en parlars delfinesos, llgd. or., i de Provença (FEW, l. c.). Aquest, usat per Mistral: «Roudrigo --- / ‘me lo moustre --- / dins lou *coutet* ié roump sa dago», *Nerto* IV, v. 355. De tota manera em sembla ben discutible que aquest mot sigui un «derivat» de *cotar* ‘tussar, pegar amb el cap’, entre altres raons perquè és més versemblant en principi que si hi ha derivació sigui en sentit contrari (i potser mera homonímia). En tot cas és desencaminat fer venir del grec (!) dialectal (un dòric *κοτίς* o *κοτίς*, del qual hi ha algun testimoni escaduset) un mot de pastors per anomenar un acte de les cabres. Veg. més aviat el grup que tracto en el DCEC, s. v. *cueto*.

CLAU, m., del ll. CLAVUS id. □ 1.ª doc.: S. XIII, Llull i *Consolat*.

«La forma de la nau és observada per los *claus* qui aquells fusts --- fan estar conjunts los uns ab los altres», Llull; com que, segons que també dóna a entendre aquest passatge, els *claus* foren sempre objecte de primer ordre per a la gent de mar i de naus (cf. la denominació *clau barquerol*, 1491, DAG.), no és estrany que el *Consolat* se'n serveixi de terme de ponderació i comparació en un afer nàutic primordial: «lo mariner, si no hi havia sinó un *clau* de què -s pogués pagar, se deu pagar», § 138. I això per la seva banda és el que va donar naixença a una frase proverbial de les més repetides, la usada per negar que algú disposi de mitjans financers o que tingui cap valor («no valdria un *clau*», Ausiàs CII): «mal pagadors! cap vol bestreure, i a la Secretaria no hi ha un *clau*», Pins i Soler, *La fam. dels Garrigues*, 69.

En el *Tirant* no es tracta de nau però sí d'un raí o flotador improvisat: «féu dins un bosch tallar --- bigues, e peguaren les unes ab altres clavades ab grossos *claus* --- e posaren aquelles bigues en lo riu davall lo pont de pedra, e ---» (cap. 125, Ag. II, 134). Ací es fa constar que es tracta de *grossos claus*; però també, en els altres passatges citats i d'altres, han de ser *claus* grans generalment, ja pel mer fet de subjectar i fixar peces tan sacsades i trontollades com les d'una nau, i que havien de fermar poderoses peces de fusta.

Com que també hi ha d'haver *claus* més lleugers o petits (puntes, *claus* de penjar, etc.), això explica la creació de *clavell*, oc. *clavel*,¹ que esdevingué en l'evolució subsequent un mer concurrent de *clau*, i sinònim substitut d'aquest, amb distinció merament geogràfica: en la nostra llengua li féu competència en el Rosselló: «rodes de ferre clavades ab *clavels* aguts», f° 252r2, traduint *clavis acutissimis* (793.30), i de nou 4r2, 201v1; veg. infra el derivat *clavellar*, indicati que aquella substitució no fou estranya als antecedents lingüístics de Llull, i cf. també la denominació aplicada

als *clavells d'espècies*: ja en dos textos del S. xv (i un de princ. xvi) en *AlcM* (§ 4); i en OPou, entre les «salses e pimentes», entremig del *gingebre* i la *canyeya*: «*clavells*: caryophyllus» (*TbPu.*, 198); *clavellola* cerd. ‘moixerón, carretera’ (pel perfum que dóna als guisats, comparable al de l'espècia, Grus, 1968, DAG.).

Clavell, flor, ‘*Dianthus*’ [1398]: «roses blanques e vermelles / e d'altres floretes belles, / e flors de llis e *clavells*, / girofles, safrans novells / e poms d'amors e murtelles», Turmeda (*Divis.*, NCL., 108); 1406, etc. (Colon, *EncLingHi* II, 224); «per qué t'hi banyes / en ayguarròs, / roses e flos, / *clavells*, gesmir / hi creus collir», JRoig (*Spill*, 12343), «*clavells*: betonica coronaria», OPou (*TbPu.*, 51): traslladat del nom del clavell d'espècies per la seva olor anàloga: va ser corrent de donar a aquesta flor el nom de l'espècia en els diversos idiomes d'Occident, a on el clavell es difongué des d'Itàlia i des de Catalunya a princ. del Renaixement, d'on el mossàr. *carónfal*, *caronfalia* ²⁰ ‘*Dianthus*’ i alhora *caránfala* ‘cl. d'espècia’ (PALC.), it. *garófano*, id., id., fr. *giroflée*, oc. *giroflado* (< CARYOPHYLLUM, -ATA), port. *cravo* ‘*Dianthus*’, angl. *clove*, al. *nelke*, *näglein*; a la nostra Península aquesta flor va penetrar per la costa oriental, d'on el manlleu del mot cat. per part del sard *cravellu* i del cast. *clavel* [1555, un ex. isolat en el ms. O del *Libro de Alexandre*, v. 1301, obra escrita a mj. S. i copiada en el xiv, ço que revela indirectament que en català ja era usual abans de 1398]; estès a alguna floreta muntanyenca, amb adjectius: *clavells de pastor*, floreta rodona i més petita, d'un vermell encès, dita així a moltes valls pirinenques (1925...), o bé *clavells bords* (Camprodon, 1935) o simplement *klabéls* (Espot, 1959), i crec és el mateix que *clavells boscars* (‘*Dianthus* prolífer L., *Dianthus multiceps*’, ACCosta, en Serradell, *Sota Terra*, Cl. Munt. I, 125).

Clavellina [1640, «clavell o ~; flos punicus, caryophyllus, betonicum alcile, betonica coronaria, *clavell aromatic*: caryophyllum», DT.O.]: ha designat de vegades una flor diferent del clavell, d'on el cast. *clavellina* que té aquest sentit [c. 1430] però en cat. i arag. (Borao) és sobretot la planta del clavell: «si tu't tornes cassadó — yo'm tornaré *clavellina*, / *clavellina* al camí ral: / yo 'm tornaré senyoret / y te'n vindrá a cullí un ram» en el «Magalí català», romanç popular que potser remunta fins al S. xvi (MilàF, *Romllo.*, 531.6), paral·lel al famosíssim provençal (*Mireio*); *clavellinera*: «quan de sos avis al palau s'acosta, / veu sa Guisla gentil a la finestra, / entre 'ls dos gerros de *clavells* que a riure / surten quiscun en sa *clavellinera*», Verd., *Canigó* x, 24;² però és també el nom del *clavelliner* (planta que fa el *Dianthus*) en algunes comarques [1617, M. Agustí], mentre que té més extensió (emp., frag., tort., bal., i usat per Teod. Llorente) amb aquest valor *clavellinera* (Cavanilles, *Obs.* II, 330) i *clavellinera borda* ‘herba, sabateta de la Mare de Déu’ he sentit a Agres de Mariola (1962); *clavellineta*. *Clavelló*; *clavellós*.

La gamma semàntica abraçada per *clau* no és la mateixa en el P. Val. que en el Princ., com fa constar